

МОНОЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Якось мені вдалося побувати на лекції італійського доктора богослов'я Массімо Серетті, де одна з тем, що її торкались, зачіпала сучасний стан європейської евристичної думки. Коли бути точним – констатувалась криза творчих пошуків. Максима, до якої б приєдналася й більшість християнських авторів, мала приблизно такий вигляд: криза думки існує саме там, де існує криза віри. В тому ж контексті одним з пріоритетних шляхів подолання кризи згадувалося діалогічне мислення – такий собі обмін досвідом та ідеями між неоднаковими «культурними ойкуменами». Мені ж ввижається принципово недоречним (саме з позицій релігійної філософії) звертатися до традицій іншої культури для пошуку ідейних натхнень. Спробую пояснити.

Акт розуміння, «схоплення» (з точки зору християнських богословів) є лишень фрагментом набагато більш значущого акту – акту віри. В монологічному мисленні людина рефлектує не над собою, а над частиною себе. Хоча останню вважає за ціле. Коли позарелігійні філософи оперують поняттям «розум», «інтелект», вони, не бажаючи того, мають на оці щось дуже часткове. Розум суб'єкта є лиш краплинкою в морі Розуму Бога – згадаємо метафору Б. Клервоського.

Діалектичне мислення є спробою суб'єкта вийти поза межі мислення монологічного. Однак діалектичний спосіб мислення не тотожний діалогічному: принципова відмінність полягає у тому, що з огляду на неперервний, позачасовий зв'язок між Богом та твар'ю (жодного деїзму) діалектична думка описує не результат, а радше даність буття.

Діалогічне ж мислення є мисленням інтерперсональним, а не інтерсуб'єктивним (виходячи з очевидної дистинкції між персоною та суб'єктом). Я є лише тому, що Ти є.

Звертаючись до етимології «діалогу» («*διαλογος*»), імпліцитно отримуємо очевидну умову даної мисленнєвої парадигматики: при діалогічному мисленні маємо лише дві складові, причому із принциповою відсутністю суб'єкт-об'єктної дихотомії (прошу зрозуміти правильно). Таке собі єдине ціле, що складається з двох частин, між якими існує постійний органічний зв'язок. Зрозуміло, що під частинами розуміється *communio*

personalia (якщо я правильно розчув): св. Трійця – та людина (чоловік чи жінка – принципово неважливо).

Ці розмірковування перегукуються із лекцією Х. Ортеги-і-Гассета, прочитаною в Мадриді 1933 року, що умовно отримала назву «Віра та розум у свідомості європейського середньовіччя». Філософ зазначає, що «...світ християнина складають лиш Бог та людина – віч-на-віч. Вони пов'язані між собою специфічним зв'язком, що визначається як суто моральний, а ще краще – надморальний. Жодна з грецьких космічних категорій не здатна пояснити цю дивовижну реальність, що не пов'язана з буттям того чи іншого об'єкта – каміння, рослини, тварини, небесного світила і т. п. ...людина усвідомлює свою Абсолютну залежність від Іншої – Верховної сутності, або, що те саме, розглядає себе винятково як творіння. Для тих, хто живе як творіння, жити – має означати неможливість існувати незалежно... – але в страху Божому та постійних відносинах із ним ...»¹.

Так-от, незалежно від того, чи усвідомлює конкретний суб'єкт свою нескасовну приналежність до божественної сутності, між ним та Богом існує вічний неперервний зв'язок, що, з одного боку, слугує нескінченним генератором ідей, а з другого – для користування тими ідеями – вимагає визнання та поклоніння. Тому чи доречним буде (з позицій послідовної ортодоксії) задля пошуку натхнень наголошувати на діалозі культур замість відновлення органічного діалогу із Творцем (тобто робити все можливе для того, щоби людина усвідомила свою тварність). Адже, в іншому разі, звернення до іншої культури (хай навіть такої близької для християнина, як іудейська) принесе лише на позір позитивний результат.

Отже, підсумовуючи, доходимо висновку, що з позиції християнської філософії діалогічне мислення, як на мене, є єдиною мисленнєвою парадигмою, що об'єктивно відображає неперервний зв'язок тварі з Богом. Монологічне мислення в такому ракурсі постає очевидним оксюморомом.

2006

¹ Ортега-і-Гассет Х. Вера и разум в сознании европейского средневековья // Человек. – 1992. – № 2. – С. 83.